

KÜRESELLEŞME VE EKONOMİK KOMPLEKSİTE İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Ünzüle KURT¹

Atıf/©: Kurt, Ü. (2018). Küreselleşme ve ekonomik kompleksite ilişkisi: Türkiye örneği, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3). 2195-2202. doi: 10.17218/hititsosbil.454395

Özet: Küreselleşme ülkeler arası sınırların kaldırılması anlamı itibari ile ekonomik anlamda değerlendirildiğinde ülkelerin birbirleri ile serbest ticaret yapabilmelerini ifade etmektedir. Bu bağlamda küreselleşme bir taraftan serbest ticaret ülkelerde üretilen ve tüketilen ürünlerin çeşitlenmesine diğer taraftan da rekabet koşullarının değişmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin küreselleşme ortamında reel ekonomilerini dinamik tutabilmeleri rekabet üstünlüğü sağlayan ürünlerin üretimi ile sağlanabilmektedir. Bu çerçevede katma değeri yüksek ürün üretimi ülkelerin rekabet üstünlüğü sağlamalarında önemli bir faktör olarak küreselleşme sürecinin ekonomik büyümeyi arttırıcı yönde değerlendirildiğinin göstergesi olarak önem arz etmektedir. Küreselleşme ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel etkileşim sürecinde mesafelerin ortadan kalması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamadan anlaşıldığı üzere çok boyutlu bir kavram olan küreselleşme olgusu bu çalışmada ekonomik, sosyal ve politik küreselleşme olarak ele alınmakta ve katma değeri yüksek ürün olarak tanımlanan sofistike ürün üretimi ile ilişkisi araştırılmaktadır. Araştırma sonucunda 1975/2015 dönemi Türkiye ekonomisinde ekonomik, sosyal ve politik küreselleşme ile ekonomik kompleksite arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sofistike ürün üretimi, ekonomik küreselleşme, politik küreselleşme, sosyal küreselleşme*

The Relationship between Globalization and Economic Complexity

Citation: Kurt, Ü. (2018). The relationship between globalization and economic complexity, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3). 2195-2202. doi: 10.17218/hititsosbil.454395

Abstract: Globalization refers to the ability of countries to perform liberal trading with each other, when considered in economical sense in consideration of the meaning of removal of transnational boundaries. In this regard, globalization leads, on the one hand to the diversification of products produced and consumed in countries performing liberal trading and on the other hand, to change competition conditions. Accordingly, for countries to keep their real economies dynamic in the globalization environment can be provided through the production of products providing a competitive advantage. In this scope, the production of products with high value added, as an important factor providing for countries to take competitive advantage, attaches importance as being an indicator for globalization process to be evaluated as playing an economy increasing role. Globalization is defined as the removal of distances in the economic, social, political and cultural interaction process of countries. As seen from this definition, the globalization fact, which is a multidimensional concept, was discussed as economical, social and political globalization and its relationship with the production of sophisticated product, which is defined as high added value product, was investigated in this study. As a result of the study, a correlation was found between economic, social and political globalization and economical complexity in the 1975/2015 period of Turkey's economy.

Keywords: *Production of Sophisticated Product, Economic Globalization, Political Globalization, Social Globalization*

Makale Geliş Tarihi: 17.8.2018

Makale Kabul Tarihi: 4.12.2018

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga Uygulamalı Bilimler Fakültesi, unzulekurt@comu.edu.tr

1. GİRİŞ

Ülkeler arası sınırların ortadan kalktığı, temelleri ekonomik dönüşümlere dayansa da politik, sosyal ve kültürel alanlarda da etkili bir kavram olarak küreselleşme 1800'lü yılların sonlarından itibaren dalgalar halinde yaşanan çok boyutlu bir kavramdır.

Ekonomik faaliyetlerin gelişmesi ve buna teknolojik ilerlemenin eklenmesi küreselleşme olgusuna yeni boyutlar kazandırmıştır. Dünyada küreselleşme dalgalarında geline son evrede önemli üç olay etkili olmuştur. Bunlar; çok uluslu şirketlerin üstünlüğü, Batı ülkelerinde ortaya çıkan iletişim devrimi ve SSCB'nin dağılması ile Batı'nın tek güç haline gelmesidir. Bu süreçte küreselleşmenin dünyayı birbirine yaklaştırma özelliğini etkileyen ve belirleyen en önemli faktör internet kullanımının yaygınlaşması olmuştur (Kıvılcım, 2013, s.223).

Teknolojik ilerleme ve bilişim sistemlerindeki gelişmeler ile paralel gelişen küreselleşme olgusu 1980'li yıllardan itibaren Gelişmekte olan ülkeleri etkisi altına almıştır. Ekonomik, kültürel, politik ve sosyal olmak üzere birçok boyutta incelenen küreselleşme ile ortaya çıkan köklü değişim ile sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş hızlanmıştır (Zerenler, Türker ve Şahin, 2007, s.656).

Küreselleşme boyutları bağlamında incelendiğinde 3 temel boyuta dikkat çekilmektedir. Bunlar;

- Ekonomik küreselleşme
- Politik Küreselleşme
- Sosyal Küreselleşme

olarak sınıflandırılmaktadır.

Ekonomik Küreselleşme: Uluslararası ticaretin ve yatırımların yayılması, sermayenin ve ekonomik düzenin dünya çapında örgütlenmesi, ticaretin serbestleşmesi ve işleyişin global kurallar ile belirlenmesi olarak açıklanmaktadır (Aktel, 2001, s.197). Ekonomik küreselleşme kavramı kendi içerisinde üç ayrı başlıkta incelenmektedir. Bunlar (Adıgüzel, 2013, ss.2-15);

- Ticaretin küreselleşmesi
- Üretimin küreselleşmesi,
- Finansal küreselleşmedir.

Ticaretin küreselleşmesi: Ticaretin küreselleşmesi ithalat ve ithalat toplamının GSYH içerisindeki payı olarak alınmaktadır. Başka bir ifade ile dış ticaretin GSYH içerisindeki payı ülkelerin ticari anlamda küreselleşmelerinin bir göstergesi olarak incelenmektedir.

Üretimin Küreselleşmesi: Ülke ekonomisinde faaliyet gösteren doğrudan yabancı yatırımlar dikkate alınarak değerlendirilen üretimin küreselleşmesi özellikle tasarruf yetersizliği bulunan Gelişmekte olan ekonomiler için önemli görülmektedir.

Finansal Küreselleşme: Finansal piyasalarda bütünleşme, sermaye hareketlerinde serbestleşme olarak tanımlanan finansal küreselleşme ülke sermaye piyasalarının globalleşmesi anlamına gelmektedir.

Politik Küreselleşme: Devletin ekonomideki rolünün azalması, bir çözülme sürecine girilmesi, devletin üretim araçlarını sağlayıcı ya da kullanıcı değil sadece düzenleyici pozisyon alması ile açıklanan politik küreselleşme liberal devlet düzenine işaret etmektedir (Baytar, 2011, s.54).

Sosyal Küreselleşme: Kültürel ve sosyal dönüşümlerin temeli olarak küreselleşme büyük dönüşüm ve değişimlerle kültürü etkilemiş, aynı zamanda kültürde bizzat bu dönüşümün itici

gücü olarak küreselleşmeyi etkilemiştir. Bu bağlamda karşılıklı etkileşimde olan küreselleşme ve kültür kavramları dünya genelinde hakim genel kültürün oluşumunu beraberinde getirmiştir (Talas, Kaya, 2007, ss.152-153).

Tüm tanım ve boyutları ile küreselleşme ülkelerde yapısal dönüşümlere temel teşkil eden önemli bir kavramdır. Bu kavram büyük oranda ekonomik süreçler ile açıklansa da toplumsal olarak birçok dinamik üzerinde hem olumlu hem olumsuz etkiye sahiptir. Küreselleşme göstergesi olarak dünyada ortaya çıkan bazı gelişmeleri küreselleşmenin etkileri bağlamında ele almak mümkündür. Bu gelişmeler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

- Küresel ölçekte Pazar artışı
- Uluslararası ticarete artış
- Spekülasyona açık finansal küresel piyasalar
- Çok uluslu şirketlerin pazardaki ağırlığında artış
- Küresel düzeyde yönetim anlayışı
- Küresel düzeyde uygulanan Makroekonomi politikaları
- Ulus Devletin piyasadaki rolünde azalma
- Gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere artan bağımlılığı
- Finansal krizlere artan duyarlılık

Tüm bu sayılan faktörler dünya piyasalarındaki değişim ve dönüşümü olumlu ve olumsuz yönleri ile açıklamaktadır. Küreselleşme ile birbirine entegre olan dünya ekonomisinde rekabet üstünlüğü sağlayıp öncü ülke konumuna geçebilmek gelir dağılımından elde edilecek payı etkilemektedir. Yaşanan değişim süreçleri rekabet üstünlüğü noktasında ülkeleri spesifik ürün üretme, üretim süreçlerine liderlik etme noktasında zorlamaktadır. Bu noktada öne çıkan spesifik ürün başka bir tanımı ile sofistike ürün üretimi ülkelerin rekabet üstünlüklerini belirme özelliğine sahip bulunmaktadır.

Bilgi, beceri içerikli verimli ürün anlamında kullanılan sofistike ürün üretimi ülkelerin kompleks bir üretim yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ekonomik kompleksite bir ülkenin ürettiği ürünlerin bilgi, beceri içeriği yani yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Burada ülkelerin ekonomik kompleksiteleri üç ana unsuru barındırmaktadır (Can, 2016, s.24).

- Sermaye (fiziki/beşeri), Hukuk sistemi, Kurumsal kalite
- Know-how
- Organizasyon becerisi

Söz konusu faktörlerin bir araya getirilmesi katma değeri yüksek ürün üretimi noktasında önemlidir. Bir ülkede ekonomik kompleksiteyi başka bir ifade ile katma değeri yüksek ürün üretimini etkileyen üç temel faktör bulunmaktadır.

- Doğrudan yabancı yatırımlar
- AR-GE faaliyetleri
- Liberal ekonomik politikalar

Doğrudan yabancı yatırımların ülkede üretim yapısı, kapasitesi ve çeşitliliği bağlamında sağladığı katkılar ekonomik kompleksiteyi arttıran unsurların başında gelmektedir. Bunun yanında yüksek maliyet içeren AR-GE faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi noktasında doğrudan yabancı yatırımların ekonomiye katkısı önem arz etmektedir.

Ekonomik kompleksiteyi etkileyen bir diğer faktör olarak liberal ekonomi politikaları çalışmanın odak noktası olması itibari ile küreselleşme, özellikle ara malı ve hammadde kaynağının

sağlanması, teknoloji transferi ve bilgi aktarımı ile sofistike ürün üretimini arttırmaktadır. Burada küreselleşme özellikle ekonomik küreselleşme bilgi ve teknolojinin transferi noktasında önemli bir girdi olarak görülmektedir. Bu girdinin işlenmesi ve ürüne dönüşerek yeniden pazarlanması noktasında da yine liberal ekonomi politikaları aracılık etmektedir.

Çalışmanın hedefi Türkiye ekonomisinde katma değeri yüksek ürün üretimini etkileyen faktörlerin küreselleşme olgusu özelinde tespit edilmesidir. Bu hedef ile amaçlanan küreselleşme olgusunun sofistike ürün üretimi üzerindeki etkisi bağlamında ekonomik kompleksiteyi geliştirici politika önerisinde bulunmaktadır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Literatürde ekonomik kompleksite üzerine araştırma yapan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Çalışmalar temelde iki yönde gelişmektedir. İlki ekonomik kompleksite ve ekonomik büyüme ilişkisine odaklanan çalışmalar, ikincisi ise ekonomik kompleksitenin belirleyicilerine odaklanan çalışmalardan oluşmaktadır.

Ekonomik kompleksite ve ekonomik büyüme ilişkisine odaklanan Hausmann ve diğerleri (2011), Hausman ve diğerleri (2007), Flibe ve diğerleri (2012) Poncet ve Waldemar (2013) çalışmaları ile çeşitli ülke gruplarında ilgili değişkenler arasında pozitif ilişki tespit etmişlerdir. Başka bir ifade ile literatür incelenen tüm ülkelerde ekonomik kompleksitenin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Ekonomik kompleksitenin belirleyicileri odağında Daude tarafından gerçekleştirilen çalışmada, doğrudan yabancı yatırımlar, dışa açıklık ve finansal gelişme değişkenleri ekonomik kompleksite üzerinde etkili değişkenler olarak saptanmıştır.

Türkiye ekonomisi için ekonomik kompleksitenin belirleyicileri üzerine yapılan çalışmaların başında Can (2016) gelmektedir. Çalışma Türkiye ekonomisinde ekonomik küreselleşme ve ekonomik kompleksite ilişkisini araştırmış ve ekonomik küreselleşmenin ekonomik kompleksiteyi pozitif etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Yine Can ve Doğan (2018) çalışmalarında Türkiye ekonomisinde ekonomik kompleksite ile finansal gelişme ilişkisini incelemişler ve Türkiye ekonomisi için ilgili değişkenler arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmada Türkiye ekonomisinde küreselleşme ve ekonomik kompleksite ilişkisi konu alınarak bu iki değişkenin etkileşimi ekonometrik analiz teknikleri ile araştırılmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı küreselleşme olgusunun ülkedeki katma değeri yüksek ürün üretimi üzerindeki etkisini tespit etmektir.

3.2. Araştırmanın Veri Seti ve Yöntemi

3.2.1. Araştırmanın Veri Seti

Türkiye ekonomisinde 1974-2015 dönemi ekonomik kompleksite ve küreselleşme ilişkisi DOLS, FMOLS ve CCR modelleri ile araştırılmaktadır. Analizde kullanılan değişkenlere ait veriler, simgeleri ve kaynakları tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Veri Seti

Değişken	Simge	Kaynak
Ekonomik Kompleksite	sof	Atlas Media Veri Tabanı
Ekonomik küreselleşme	ek	KOF Globazition Veri Tabanı
Sosyal küreselleşme	sk	KOF Globazition Veri Tabanı
Politik küreselleşme	pk	KOF Globazition Veri Tabanı

Analizde kullanılan ekonomik kompleksite veri seti Atlas Media tarafından yayınlanan veri tabanından elde edilmiştir. Söz konusu veri seti bağlamında ekonomik kompleksite endeksinin bileşenleri; ticari ve sermaye akımları ve liberalizasyondan oluşmaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada değişkenler arası ilişkilerin tespitinde DOLS, FMOLS ve CCR yöntemleri kullanılmaktadır. Değişkenler arası eşbütünlüme ilişkisinin varlığı Engle Granger eşbütünlüme yöntemi ile test edilmiş, öncesinde model seçimi için serilere birim kök testleri uygulanmıştır.

Çalışmada kullanılan temel model aşağıdaki gibidir.

$$sof_t = \alpha_0 + \alpha_1 ek_t + \alpha_2 sk_t + \alpha_3 pk_t + \varepsilon_t$$

Modelde ekonomik kompleksite bağımlı değişken olmak üzere belirleyicileri kapsamında ekonomik küreselleşme, sosyal küreselleşme ve politik küreselleşme bağımsız değişken olarak yer almaktadır.

Birim kök testlerinde serilerin birim kök içerip içermedikleri aşağıdaki hipotezler yardımı ile sorgulanmaktadır.

$$H_0 = \text{Seriler birim kök içermektedir.}$$

$$H_1 = \text{Seriler birim kök içermemektedir.}$$

İncelenen serilerin durağan olmaması halinde serilere fark alma işlemi uygulanmakta ve EKK denkleminde oluşacak sahte regresyon sorunu giderilmeye çalışılmaktadır. Ancak serilerin durağanlaştırmak üzere farklarının alınması doğrusal kombinasyonlarda veri kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle durağan olmayan serilerin analizinde bu sorunların aşılması noktasında eşbütünlüme testleri bir çözüm olarak görülmektedir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında eşbütünlüme ilişkisinin varlığı tespit edildikten sonra söz konusu değişkenlerin birinci dereceden durağan halleri ile tahmin edilen EKK modeli sapmasız, tutarlı ve etkinlik özelliklerini kaybetmemektedir. Bu biçimde değişkenlerin asimptotik özelliklerini kaybetmeleri sorununu çözümü noktasında FMOLS, DOLS ve CCR modelleri geliştirilmiştir. FMOLS tahmincisi asimptotik x^2 dağılımlarını kullanarak standart Wald testlerine olanak sağlayan tamamen yansız ve etkin bir model sağlamaktadır. CCR ise FMOLS'a ek olarak eşbütünlüme denklemi ile stokastik şoklar arasındaki uzun dönem korelasyonu gidermek için verinin durağan dönüşümlerini kullanmaktadır. DOLS tahmincisi de bağımsız değişkeninin gecikmelerini ve öncüllerini denkleme ilave etmektedir (Berke, 2012, ss. 250-251).

3.2.3. Araştırmanın Birim Kök Testi Sonuçları

Analiz kapsamında serilerin birim kök içerme durumlarının tespiti için ADF (Genişletilmiş Dickey Fuller) ve PP (Phillips Perron) birim kök yöntemleri kullanılmıştır. İlgili testlere ait sonuçları tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Birim Kök Test Sonuçları

Yöntem	Trend	Düzyey	sof	ek	sk	pk
ADF	Trendli	I(0)	-2,65***	-1,14	1,34	-0,74
		I(1)	-6,23*	-8,09*	-5,22*	-7,77*
	Trendli / Sabitli	I(0)	-2,85	-1,70	-1,75	-1,38
		I(1)	-6,30*	-8,06*	-5,55*	-7,72*
PP	Trendli	I(0)	-2,69***	-1,14	1,20	-0,74
		I(1)	-6,24*	-8,10*	-5,18*	-7,67*
	Trendli / Sabitli	I(0)	-2,81	-1,55	-1,75	-1,57
		I(1)	-6,34*	-8,06*	-5,56*	-7,63*

*: 0,01, **:0,05, ***:0,10 anlamlılık düzeyini temsil etmektedir.

Yapılan birim kök test sonuçları değişkenlerin 0,05 anlamlılık derecesinde düzey değerlerinde birim kök içerdiklerini göstermektedir. Bu durumda serileri birim kökten arındırmak için fark alma işlemi uygulanmış bu işlem neticesinde tüm serilerin I(1) düzeyinde durağan oldukları anlaşılmıştır.

3.2.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Birim kök testlerinin ardından seriler arası eşbütünlük ilişkisinin varlığı Engle Granger eşbütünlük testi ile sorgulanmıştır. Engle Granger Eşbütünlük testinde öncelikle model EKK ile tahmin edilir ardından modelin hata terimleri çekilerek durağanlık testine tabi tutulur. Eğer hata terimleri düzey değerlerinde durağan ise değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisinin varlığından söz edilebilir. Çalışma çerçevesinde yapılan Engle Granger eşbütünlük test sonuçları tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Engle Granger Eşbütünlük Testi Sonuçları

Hata Serisi	Olasılık
Düzyey Değeri	-3,870182*
	0,0048

*:0,01 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablodaki sonuçlar Engle Granger eşbütünlük yöntemine göre değişkenler arasında eşbütünlük ilişkisinin var olduğunu göstermektedir. Bu durumda model bağlamında eşbütünlük ilişkisinin olmadığı biçiminde kurulan H_0 hipotezi reddedilmekte, eşbütünlük ilişkisinin varlığı yönünde kurulan H_1 hipotezi kabul edilmektedir.

Değişkenler arasında tespit edilen uzun dönemli eşbütünlük ilişkisi sonucunda bu ilişkiye aiti uzun dönem katsayı tahmini FMOLS, CCR ve DOLS tek denklemlilik eşbütünlük yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Denklem tahminlerine ait bulgular tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. FMOLS, CCR ve DOLS Test Sonuçları

	FMOLS	CCR	DOLS
pr	-1,786725***	-1,729350***	-1,982385***
er	-2,306399**	2,274491**	2,090079**
sr	2,336471**	2,244587**	2,660376**
c	-0,357257	-0,345007	0,363608

*: 0,01, **:0,05, ***:0,10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

FMOLS: Tamamen değiştirilmiş EKK

CCR: Kronik Eşbütünlüme Regresyonu

DOLS: Dinamik EKK

Uygulanan üç model ile elde edilen sonuçlar ekonomik küreselleşme, politik küreselleşme ve sosyal küreselleşmenin ekonomik kompleksite ile istatistiksel olarak anlamlı ilişkili olduğunu göstermektedir. Söz konusu ilişkilerin işaretleri değerlendirildiğinde politik küreselleşmenin ekonomik kompleksiteyi negatif, ekonomik ve sosyal küreselleşmenin ise ekonomik kompleksiteyi pozitif etkilediğini göstermektedir.

4. SONUÇ

Küreselleşme dünya da özellikle 1980'li yıllardan itibaren hızlanan, ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalkmasını, ülkeler arası sosyal, kültürel, politik ve ekonomik ilişkilerin gelişmesini ifade eden bir kavramdır. Bahsi geçen bu kavram dünya ülkelerini birbirlerine entegre etmekte ve dünya ekonomik bütünleşmesini hızlandırmaktadır.

Temelde ekonomik nedenlere dayandırılrsa da küreselleşme çok boyutlu bir kavramdır. Ekonomi küreselleşmenin başlangıç nedenini oluşturmakta, artan uluslararası ticaret ile kültürel etkileşimi ve dönüşümü de beraberinde getirmektedir. Bu süreçte uluslararası ticarete söz sahibi olmak başka bir ifade ile rekabet üstünlüğü sağlamak için ise katma değeri yüksek ürün olarak tanımlanan bilgi ve teknoloji ağırlıklı ürün olarak adlandırılan sofistike ürün üretimine önem vermek gerekmektedir. Bir ülkenin sofistike ürün üretimini belirleyen en önemli faktör şüphesiz sahip olduğu üretim faktörleri ve bu üretim faktörlerini verimli bir şekilde kullanma yeteneğidir. Dolayısıyla ülkelerin nitelikli ürün üretebilmelerinin başında ekonomilerinin liberalleşme derecesi gelmektedir. Ekonomik liberalleşme, doğrudan yabancı yatırımların ülkeye çekilmesi bu sayede teknoloji ve işgücü transferinin sağlanması AR-GE maliyetlerini azaltarak sofistike ürün üretimine katkıda bulunacaktır.

Çalışmada liberalleşmenin üç farklı boyutu olarak ekonomik küreselleşme, politik küreselleşme ve sosyal küreselleşmenin ekonomik kompleksiteye etkisi araştırılmıştır. Araştırma bağlamında yapılan analiz küreselleşmenin ekonomik kompleksiteyi istatistiksel olarak anlamlı etkilediğini göstermektedir. Bu sonuç Türkiye ekonomisinde sofistike ürün üretiminin yaygınlaşması ve artırılması için küreselleşme faktörlerinin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Buna ek olarak tespit edilen istatistiksel sonuçlar politik küreselleşmenin ekonomik kompleksiteyi negatif etkilediği, bunun yanında ekonomik ve sosyal küreselleşmenin ise ekonomik kompleksiteyi pozitif yönde etkilediği biçimindedir. Bu sonuç göstermektedir ki, ekonomik ve sosyal anlamda liberalleşmenin artırılması ülkede sofistike ürün üretiminin artırılması anlamına gelirken, politik liberalleşmenin artırılmasının sofistike ürün üretimini azaltılması anlamına

gelmektedir. Bu durum ülkede üretilecek sofistike ürünlerin politik kanallarca desteklenmesi, global kuralların dışında korunması ve ekonomide politik kurumların varlığına duyulan ihtiyacı göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel M. (2013). Ekonomik küreselleşmenin türkiye ekonomisine etkileri, *Akademik Bakış Dergisi*, 35.
- Baytar O. (2011) küreselleşme dinamiklerinin medya sektörüne etkileri, *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 1(1).
- Berke B. (2012). Döviz kuru ve İMKB 100 endeksi ilişkisi, *Maliye Dergisi*, 163.
- Can M. (2016). Ekonomik küreselleşme sofistike mamül üretimini etkiler mi?: Güney Kore Örneğinde Ampirik Bir Analiz, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 11(3).
- Can M. Doğan. B. (2018). Ekonomik kompleksite ve finansal gelişme ilişkisi: Türkiye örneğinde ampirik bir analiz, *finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 55(638).
- Flibe J., KUMAR U., Usui N., Abdou A. Bacate M. (2012). Product complexity and economic development, *Structural Change and Economic Dynamics*, 23.
- Hausman R., Hidalgo C.A., Bustos S., Coscia M., Chung S., Jimenez J. Simoes A., Yıldırım M.A. (2011).The atlas of economic complexity: mapping paths to prosperity, Center for International Development at Harvard University and Macro Connections MIT Media Lab.
- Hausman R., Hwang J., Rodrik D. (2007). What you export matters, *Journal of Economic Growth*, 12(1)
- Kıvılcım F. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülke Türkiye açısından değerlendirilmesi, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1).
- Poncet S., Waldemar F.S. (2013) Export upgrading and growth: the prerequisite of domestic embeddedness, *World Development*, 51.
- Talas M. Kaya Y. (2007). Küreselleşmenin kültürel sonuçları, *TÜBAR-XXII*
- Zerenler M., Türker N., Şahin E. (2007) Küresel teknoloji, araştırma - geliştirme (ar-ge) ve yenilik ilişkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17.